حکومەتا هەرێما کوردستانێ – عیراق

وەزارەتا پەروەردێ

ڕێڤەبەریا گشتی یا پرۆگرام و چاپەمەنییا

مافێن مرۆڤی

بۆ پۆلا پێنجێ بنەڕەت

دانان

عەبدولڵا محمد ئەمین

ڕەحیم سلێمان ئیسماعیل ئەمەل جەلال محەمەد

کەمال ئەحمەد بەکر عوسمان محەمەد هەورامی

ئینان بۆ سەر شێوزاێ کرمانجییا ژووری

سامر عەبدولڵا بەرچی مەجید محەمەد سەعید باجلۆری

پێداچوونا زانستی

یوسف عوسمان حمد

چاپا حەفتێ ٢٧١٥ کوردی ٢٠١٥ زایینی ١٤٣٦ مشەختی

سەرپەرشتیێ زانستی یێ چاپێ: یوسف عوسمان حمد – فارس رشید جانگیر

سەرپەرشتیێ هونەری یێ چاپێ: عثمان پیرداود کواز - سعد محمد شریف صالح

دیزاین: سابات صدقي إسماعیل

بـــەرگ: ئاری محسن أحمد

جێبەجێکرنا بژارەکرنا هونەری: عدنان أحمد خالد

مامۆستایێ هێژا:

خواندنا مافێن مرۆڤی، هەر بۆ فێربوونا مافێن مرۆڤی نینە، بەلکو فێربوونە ل پێناڤ مافێ مرۆڤی.

- فێربوونا یاسایا نیڤ دەولەتی، یان پێلێنانا مافی مرۆڤی، فێرکرنا خەلکی، وەك ئازار وئەشکەنجە وجینوساید.. هتد. فێربوونە ل پێناڤ مافێ مرۆڤی.
- فێرکرنا خەلکی دەربارێ چەوانیا ڕێزگرتن و پاراستنا مافێن مرۆڤی، فێربوونە ل پێناڤ مافێ مرۆڤی.
- مافێ مرۆڤی پەیوەندیا هەی ب هاریکاریا کەسێن دی کو گەشە ب شیانێن ژێهاتیان (خودان شیانان) بدەن تا ئەوی ڕادێ دشێن د گشت مافێن مرۆڤی بگەهن ، هەست ب گرنگیا ئەوان مافان بکەن وڕێزگرتن وپاراستنا مافی مرۆڤێ ب پێویست بزانن.

مامۆستایێ خۆشتڤی:

ئەو چالاکیێن د ئەڤی پرۆگرامیدا هاتین، ئامانجا وان ئەڤەیە قوتابی فێری هندەك كارامەیی (مهارات) وزانیاری و هەلۆیستێن پێتڤی بکەن ل پێناڤ جیهانەکا وەسا کو دووربین ژ پێلێنانا مافێن مرۆڤی د بوارێ فێربوونێدا ، کۆپێکهاتینە ژ هەڤبەشیکرن وکارلێککرن، پتریا زانایێن، پەروەردەیی د بوارێ فێربوونا مافێن مرۆڤیدا ، شێوازێ بەشداریەکا کاریگەریا قوتابی د کردەوەیا فێربوونێدا ب پەسەند دزانن، نەك شێوازێ ژ بەرکرنێ بێ تێگەهشتن.

مامۆستایێ هێژا: هوین دشێن بۆ هەر بابەتەکی، ل دویڤ پرۆگرامی بەشداریکرنێ، گەلەك چالاکیێن دی کو بواری ددەنە قوتابی، بەشداربکەن بۆ گەهشتنا ئەوان ئامانجێن ل سەری هاتینە دیاری کرن، ب جۆرەکی کو قوتابییان د رەفتارا خۆدا هەلویستێ لەبار (ئیجابی) هەبیت بۆ مافێن مرۆڤی بۆ نموونە: (هەڤکاری و تێگەهشتن، زمانێ هەڤپەیڤینێ بۆ چارەسەرییا کێشەیان، ژشەڕوململانێ ب چاکتر بزانن).

ماموستایێ بەرێز:

باشترین رێك بۆ تێگەهشتنا مافێن مرۆڤی ئەوە ب کردەوە(کردار) مافێ مرۆڤی ل ژینگەها دناڤ قوتابخانێدا ژلایی ماموستایان و قوتابییانڤە بهێتە پەیرەوکرن، دیارە ئەو پەیرەوکرنە ب کردار د ژیانا قوتابخانێدا (تێگەهێن ئازادی، یەکسانی، دادوەریا راستەقینە و رێزگرتنا مافێ مرۆڤی) دبوارێ پەیوەندیاندا دناڤبەرا قوتابی وماموستایدا، قوتابی وقوتابییێن هەڤالدا ب کردەوە بهێتە پەیرەوکرن.

شێوازەکی سەرکەفتییە د فێرکرنا مافی مرۆڤیدا.

جهێ داخێیە د هندەك قوتابخانادا، مافێن مرۆڤێ ناهێنە پەیرەوکرن، بۆ نموونە دەمێ ماموستا جیاوازیێ ناڤبەرا قوتابییاندا بکەن، یان هندەك قوتابی رەفتارەکا نەشیرین (کرێت) دگەل قوتابییێن دیدا بکەن، بۆ سەرکەفتنا گۆتنا بەرنامی مافێ مرۆڤی زۆر پێتڤیە ئەو بارودۆخ بهێنە لادان ، د ژینگەها قوتابخانێدا ب تەواوی مافێ مرۆڤی بهێتە پەیرەوکرن.

دڤێت ماموستا وقوتابی بیروبۆچونێن جیاواز پەسەند بکەن و نابیت ماموستا بیروبۆچونێن خۆ بسەپێنن د وان بابەتاندا کۆ بیروبۆچونێن جیاواز لسەر هەنە.

ل دوماهیێ مە دڤێت بێژین هەمی پێنگاڤێن پەروەردەوفێرکرنێ پێتڤی ب هەلسەنگاندنەکا زانستییانە هەنە، ژلایی هەمی ماموستایانڤە، تا بشێن لایەنێن باش ولاواز دیار بکەن وپێنگاڤێن چاك پێشنیاز بکەن بۆ چارەسەرییا لایەنێن نێگەتیڤ. بۆیە داخوازیێ ژهەمییان دکەین ژلایێ خۆڤە پرۆگرامی هەلسەنگێنن‌وب هووری چاکسازیێ تێدا بکەن.

دگەل رێزگرتنا مە بۆ هەوەییێن هێژا.

دانەران

مافەکانتان

کۆرپە جگەرگۆشەکان
سەراپا ئێسکسووک و
چاوگەشە دەنگخۆشەکان
یاخوا هەر خاوەن مافبن
هەمیشە نەوبەهارو
فریشتەی دەروونسافبن،
ئەم گەردوونە فراوانە
هەر بەئێوەوە جوانە
دڵنیابن، دڵنیا
سەرانسەر هەموو دنیا
بۆ مافتان تێئەکۆشن
وەك خۆتان بەپەرۆشن...

مرۆڤ:

گۆیا ئەردی

چالاکییا ئێکێ:

پەرسڤا ئەڤان پرسیاران بدە:

١-جیاوازییێن دناڤبەرا مرۆڤی و گیاندارێن دی چنە؟

مرۆڤ	گیاندار

٢–جیاوازییێن دناڤبەرا مرۆڤی و ڕووەکیدا چنە؟

ڕووەك	مرۆڤ

ئەڤی دەقی بخوینە و جارەکێ د دەفتەرا خۆدا بنڤیسە:

مرۆڤ هەبوویەکێ کۆمەلایەتییە (جڤاکییە)، ئانکۆ ب تنێ نەشێت بژیت، خودانێ سۆز وخۆشەویستییێیە، خودان ژیری (هۆشمەندی) ووژدانە، شیایە ئەردی ئاڤەدانبکەت و هەمی گیاندار و ڕووەکان و سامانێ گۆیا ئەردی بۆ خزمەت وبەرژەوەندییا مرۆڤایەتیێ بکاربینیت .
هەمی چێکری (دروستکری) و دامەزراوێن ئەردی، داهێنانا بیر و دەست و تبلێن مرۆڤانە، ڕۆژانە گۆڕانکاری و داهێنانێن نوی دادهینیت.
هەمی مرۆڤ ب ژن و زەلام و زاڕۆکڤە، مرۆڤایەتیێ پێکدهێنن و هەمی دشکۆمەندی (کەرامە) و مافاندا یەکسانن .

مرۆڤ بتنێ و بێ پەیوەندییێن کۆمەڵایەتی (جڤاکی) ناژیت.

ئەڤ وێنێن ل خوارێ ئێکەکێ ژ پەیوەندییێن کۆمەڵایەتی نیشانددەن.

شێوازێ سەرەدانا نەخۆشی

(قوتابی سەرەدانا هەڤاڵەکێ خۆ دکەن ل نەخۆشخانێ)

(١)

(٢)

ڕاهێنان

- ب دیتنا تە ئەرێ پێتڤییە سەرا نەخۆشی بدەین؟

☐ بەڵێ ☐ نەخێر

- چ هانا قوتابییان دا بچن سەرا هەڤاڵێ خۆ بدەن ل نەخۆشخانێ؟

....

- ئەرێ تە بەشداری کرییە د ئەڤی شێوێ چالاکییاندا؟

☐ بەڵێ ☐ نەخێر

- ئەگەر تو نەخۆش بووی تو حەزدکەی هەڤاڵێن تە سەرا تە بدەن؟

☐ بەڵێ ☐ نەخێر

بۆچی؟

....

....

- ئەرێ تو حەزدکەی بتنێ بژی؟

☐ بەڵێ ☐ نەخێر

بۆچی؟

....

....

- ئەرێ تو دشێی بەحسێ هندەك پەیوەندییێن کۆمەڵایەتی (جڤاکی) بکەی؟

....

....

....

بنێرە ڕووخسارێ (دێمێ) ئەڤان وێنان، ب دیتنا تە چ پیشاندددەن (نیشانددەن):

(١) ....

(٢) ....

(٣) ....

پەیوەستبوون (ئینتیمابوون):

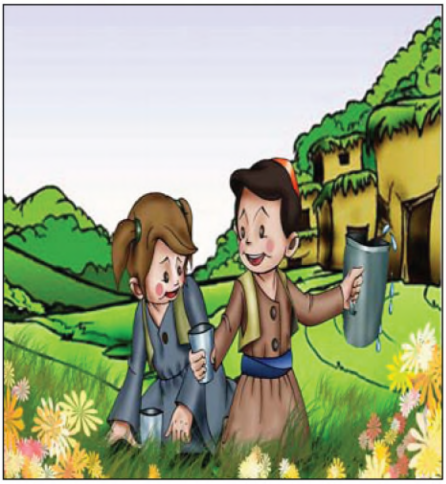

زانا و شارا ل...............

زانا و شارا ل.............

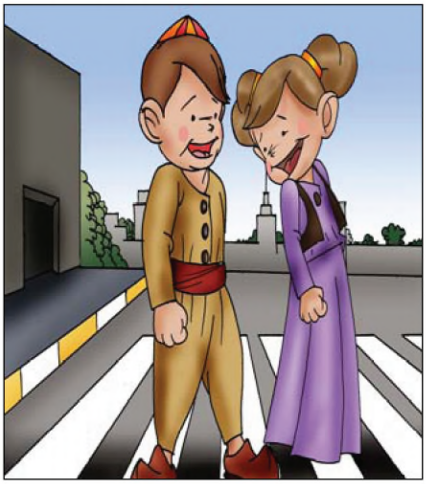

زانا و شارا ل...............

زانا و شارا ل..............

ئەڤان ڕستان تەمام بکە:

١-ئـــەز د خێزانەکێـــدا دژیـــم کـــو پێکهاتییـــە ژ .... و ....

ئەز دگەل ئەنـدامێن خێزانا خـۆ .... مـن بەرامبـەر ئەنـدامێن خێزانا خۆ گیانێ .... هەیە.

٢-ئـــەز ل بـــاژێرێ (باژێرکـــێ) .... تاخـــێ........... کۆلانـــا ژمـــارە .... دژیم.

٣-ناڤێ وەلاتێ من ....

هەر کەسەك سەرب خێزانەکێڤەیە، هەمی خێزان ژی سەرب کۆمەڵەکێڤەنە، کۆمەڵ ژی سەرب نەتەوەیەکێڤەیە، کو ل سەر نیشتمانەکی دژین، ئانکو هەر کەسەکی سۆز وخۆشتڤی بۆ خێزان وکۆمەڵ ونیشتمانێ خۆ هەیە، چەند هاریکاری وخۆشتڤی وپەیوەندی دناڤبەرا واندا هەبیت، ژیانا کۆمەلا وان دێ گەشە کەت.

پێتڤیێن ماددی و واتەییێن (مەعنەوی) مرۆڤی

مرۆڤــی گەلــەك پێتڤیــێن مــاددی هەنــە، وەك خــواردن وجــل وبــەرك وجهــێ ڤەحەویانێ، هەروەسا پیتڤیێن واتەیی (مەعنەوی) هەنە، وەك ئازادی وسەربەستی وهەستکرن ب دلنیایی (تەناهی) وئاساپشێ (هێمنایی).

چالاكی:

بەرسڤا ئەڤان پرسیاران بدە:

- پیتڤیێن سەركییێن مرۆڤی دیار بكە.

....

....

....

- مە چ پیتڤییە كو د ژیانێدا بەردەوام بین وەك مرۆڤ بژین؟

....

....

....

ئەڤی دەقی بخوینە و جارەكێ د دەفتەرا خۆدا بنڤیسە:

مرۆڤی گەلەك پیتڤی هەنە.. وەك پیتڤییێن ئاڤا پاقژ، خوارنا باش وجل وبەرك وجهێ ڤەحەویانێ، هەروەسا گەلەك پیتڤی ب هێمنی وئاساییشێ وخۆشتڤیێ ورێزگرتنێ وهێنانەدی خود وفێربوون وزانیاری و..هتد هەنە، سەرەرای (زێدەباری) هندێ ئارەزوو وحەزێن خۆ هەنە كو د گەلەك تشتاندا ژێك جودانە، هەر مرۆڤەكی رێزو شكومەندی (كەرامە) هەنە، ژ بەر هندێ دڤێت مرۆڤ ب ئاشتی وبرایەتی بژین ورێزێ ل هەڤدوو بگرن.

(نەتەوە، ئایین، ڕەگەز، و جوداییێن جەستەیی "لەشی") نابنە ئەگەرێن جودایێ د ناڤبەرا مرۆڤاندا

نەخشێ جیهانێ

ل ڕۆژا ئێکێ ژ ڤەکرنا قوتابخانان، دەیبابێن قوتابییەکی ب گەلەک خۆشی، زارۆکێ خۆ گەهاندە قوتابخانێ، پشتی ب دوماهی هاتنا ئێکەم ڕۆژا خواندنێ، زارۆکێ وان ب خۆشی ڤەگەڕیا ماڵ،

بابێ وی پرسیار ژێکر: قوتابخانە یا چەوا بوو؟

زارۆکی گۆت: قوتابخانە گەلەکا خۆش بوو، ئەڤرۆ ل دەمێ بێنڤەدانێ من هەڤاڵەک نیاسیو مە پێکڤە گەلەک یاری کرن.

بابێ وی بلەز گۆتێ: سپی پیستە یان ڕەش پیستە؟

زارۆکی گۆت: ئەز نزانم، چونکو ل نك من ڕەنگێ وی گرنگ نەبوو.. سوبەهی بەرسڤا تە دێ دەم.

ڕاهێنان

١–ئەرێ جودایی د ڕەنگیدا جودایێ د ئێخیتە د مافیدا؟

٢–ئەرێ هەلبژارتنا هەڤاڵی پەیوەندی ب ڕەنگی پیستیڤە هەیە.

٣–بابێ زارۆکی بۆچی پرسی ل ڕەنگی پیستێ هەڤاڵێ وی یێ نوی؟ ئەرێ ئەو پرسیارەکا ڕەوایە؟

چالاکی:

قوتابییەك ل پێشیێ ڕادوەستیت، نابیت ئەوێن ل پشت خۆ ببینیت (چاڤێن خۆ دێ گرێدەت) چەند پێنگاڤەکا دێ هێتە پێشڤە..

قوتابیێن پۆلـێ، کۆ ل دویڤ وی (ل پشت وی) ڕێزبووین، جهێ خۆ دێ گوهۆڕن ب ڕێز ڕاوەستن، ئێك ژ قوتابیێن پشتێ دێ ژ قوتابیێ پیشەنگ پرسیت: کی ل دویڤ تە ڕاوەستیایە؟

قوتابیێ پیشەنگ: کوڕە یان کچە؟

قوتابییەك: کچە..

قوتابیێ پیشەنگ: کورتە یان درێژە؟

قوتابییەکی دی: درێژە..

قوتابیێ پیشەنگ: کەسکە یان گەنم ڕەنگە، یان پرچ زەرە؟

قوتابییەك ب ئێك پەیڤ بەرسڤا پیشەنگی دێ دەت..

ئەگەر نیاسی دێ بەردەوام بیت، ئەگەر نەنیاسی دووریێ دێ دەتە قوتابییەکێ دی.

ئەڤ چالاکییە دێ بەردەوام بیت، هەتا هەمی قوتابییان ڤەدگریت و بۆ قوتابییان ڕووندبیت کو ئەو د شێوەیدا جیاوازن لـێ د مافیدا یەکسانن، ماڤ ژ وێری دەستپێدکەن کو کەسێن جیاواز مافێن وەکهەڤ هەنە.

ئەڤی دەقی بخوینە وجارەکی د دەفتەرا خۆدا بنڤیسە:

(د گەل هەبوونا هەمی جیاوازیان، مە هەمییان مافێ یەکسان هەیە)

مرۆڤ خودانێن بیروڕاییێن جیاوازن

چالاکی: قوتابییێن خۆشتڤی بیروڕاییێن خۆ سەبارەت هەردوو تیپان (أ) و (ب) د لیستەکێدا بنڤیسن:

تیپا (أ):

....

....

....

تیپا (ب):

....

....

....

بیروڕاییێن جیاواز و وەکهەڤ بەراورد (هەمبەر) بکە.

ئەڤی دەقی بخوینە وجارەکێ د دەفتەرا خۆدا بنڤیسە:

(هەر ئێکی ژ مە بیروڕاییێن جیاواز و وەکهەڤ هەنە، ئەم دبیرکرن و شلۆڤەکرنێدا جیاوازین)

مرۆڤان ئاینییێن جیاواز هەنە

بنێڕە ئەڤان وێنان و ل ژێر هەر وێنەیەکی ناڤێ ئەوێ پەرێستگەهی بنڤیسەو یا چ ئایینەکییە دیار بکە:

.... پەرستگەها .... پەرستگەها ....

.... پەرستگەها .... پەرستگەها ....

چالاکی:

ب کورتی بەحسێ سەرەدانەکێ یان سەیرانەکێ بنڤیسە کو تە بهیستی یان خواندی، کەسەکی کربیت بۆ وەلاتەکی، کو ژ گەلەك لایەنڤا دگەل کۆمەلا مەدا جیاوازە (جودایە).

ڕاهێنان:

ئەڤان ڕستان تەمام بکە:

- ناڤێ وەلاتێ من .... نەتەوێن .... و....... و .... و .... و .... تێدا دژین.
- گەلێ من پەیڕەوا ئایینێ ئیسلام و .... و ...... و دکەت و هەمی ب برایەتی دژین.
- من باوەڕی هەیە مرۆڤ نێر بیت یا مێ بیت دڤێت د ماف و ئەرکاندا........... بن.

ئەڤی دەقی بخوینە وجارەکێ د دەفتەرا خۆدا بنڤیسە.

(هەمی مرۆڤ بی هیچ جیاوازییەك، وەك جیاوازییا نەتەوە ورەنگ وئایین وبیروڕاییێن ڕامیاری وئاستێ هەژاری ودەولەمەندی، ب ئازادی ژ دایك دبن و د نرخ وپایە وئەرك ومافاندا یەکسانن).

مرۆڤی ماف هەیە، بەلێ ئەرك ژی لسەر ملێن وی هەنە

چالاكی (١):

ب كۆمەلێ بەرسڤا ئەڤان پرسیاران بدەن:

١- ئەو ئەرك چنە د پۆلێدا، كو دبنە ئەگەرێ پاقژی وجوانیا پۆلا تە؟

٢-هەلویستێ تە دێ یێ چەوابیت، دەمێ دبینی كەسەكێ پۆلا تە پیسدكەت؟

یان نوینەرێ گرۆپێ تە بیروراییێن هەوە بۆ گرۆپێن دی بخوینیت.

ئەركێ مالێ:

ب هاریكارییا ئەندامێن خێزانا خۆ لیستەكێ بۆ ئەرك ومافێن مالێ وقوتابخانێ ئامادە بكە:

مــاف	ئەرك

ئەرك وماف لسەر پارچە كارتۆنەكێ دێ هێنە تۆماركرن ودڤێت ژ لایێ قوتابییانڤە بهێنە پەیرەوكرن.

مافی ژیانی

وێنی هەڵەبچە پێش کیمیابارانی

وێنی هەڵەبچە پاش کیمیابارانی

پشتی تە بەحسێ کارەساتا هەڵەبچە ژ مامۆستای بهیستی، بەرسڤا ئەڤان پرسیاران بدە:

- بازێڕێ هەڵەبچە سەرب چ وەڵاتەکییە؟
- ساڵا (١٩٨٨ ز) کێ حوکمڕانی ل عێراقێ دکر؟
- ئەرێ تو دزانی ژمارا ئەوان کەسێن ل هەڵەبچە ب کیمیابارانێ شەهید بووین چەندن؟
- بۆچی ئەو گازا کوشندە (کوژەك) بسەر هەڵەبچەدا باراند؟ ئەرێ لدویڤ یاسا نیڤ دەولەتی ئەو گازبارانە قەدەغەیە؟
- ئەرێ ئەو کارەساتە پێلێنانا بنەماییێن مافێ مرۆڤییە؟
- لسەر کارەساتا هەڵەبچە چ جۆرە مافەك هاتە پێلێنان؟

ئەڤی دەقی بخوینە وجارەکی د دەفتەرا خۆدا بنڤیسە:

(هەمی مرۆڤان مافێ ژیانێ هەیە، هیچ کەسەکی ولایەنکی بۆ نینە ژیانا کەسەکی کۆنترۆل بکەت وبێختە مەترسیێ).

من مافێ ژیانەکا دروست هەیە

چیرۆك:

دکتۆر شیلان بسپۆرا نەخۆشیێن ژنانە ودکتۆر دلشاد بسپۆرێ نەخۆشیێن زارۆکانە ودکتۆر هاژە پزیشکا بوارێ گشتییە، هەرسێك هاتنە ئاگەدارکرن کۆ سوبەهی بچنە سەرەدانا گوندەکی ل دەڤەرا (گەرمیان)..

-دکتۆر هاژە: دوهی ئەز هاتمە ئاگەدارکردن کو ل وی گوندی نەخۆشییا زکچوون ودالڕابوونێ بەلاڤبوویە.

-دکتۆر دلشاد: ڤێجا دا دەمێ چوونا خۆ دیار بکەین و دکتۆر (شیلان) ژی خۆ بەرهەڤبکەت.

سوبەهی، دەمژمێر دەهێ سپێدێ:

دکتۆر هاژە سەرۆکا تیمێ، چوو سەرەدانا مالا ئەنجومەنا (جڤات) گوندی بۆ وەرگرتنا هندەک زانیارییان دەربارێ ژمارا ئاکنجییان وژینگەها گوندی وئەگەرێ تووشبوونێ ب وان نەخۆشییان وبەلاڤبوونا وان.

پشتی وەرگرتنا زانیارییان، دکتۆر هاژە بڕیاردا ئەو تیم ل دویڤ وی بەرنامێ ب هەڤپشکی وان دانای کار بکەن.

-دکتۆر دلشادی زارۆک کۆمکرن و پرسیار ژ وان کرن:

- هەکە هوین نەخۆشدبن، کیڤە دچن؟
- چەوا هوین خۆ ژ نەخۆشیان دپارێزن؟

دکتۆر شیلانێ ئافرەت (ژن) کۆمکرن و ل دەستپێکێ دەست ب ناساندا وی تیمی و ئامانجێن سەرەدانا وی بۆ گوندی کر ب هەمان شێوە ئەوێ ژێ کۆمەکا پرسیاران ژ ئافرەتان کر.

- ل دەمێ نەخۆشییان هوین کێڤە دچن؟
- بنگەهێ ساخلەمیێ ل کیڤە هەیەو چەندێ ژ هەوە دوورە؟
- چ جۆرە نەخۆشی د ناڤ ئافرەت وزارۆکاندا یا بەلاڤە؟
- کێشێن ساخلەمیێ چنە؟
- پرۆژێ ئاڤا پاقژ هەیە؟ هەمی مالێن هەوە ئاڤا پاقژ دگەهیتی؟

پشتی ئەنجامدانا لێنێڕینا پزیشکی دکتۆر هاژە ئاکنجیێن گوندی گازکرینە قوتابخانا گوندی بۆ پێدانا ڕێنماییێن ساخلەمیێ ب مەبەستا خۆپاراستنێ ژ وان نەخۆشییێن د گوندێ واندا هەین.

پشتی پێدانا چارەسەرییا پێتڤی بۆ نەخۆشان، سەرەدانا وی تیمی ب دوماهی هات ونڤیسارەک بۆ وەزارەتا ساخلەمیێ ئاراستە کر کو چەند داخوازییەک تێدا بوون بۆ چارەسەرکرنا کێشا ساخلەمییا وی گوندی.

داخوازی:

- چاککرنا پرۆژێ ئاڤ ڤەخوارنا گوندی.
- دروستکرنا دەستاڤێ بۆ هەر ماڵەکێ.
- ڤەکرنا بنگەهێ ساخلەمیێ.

ڕاهێنان

ئەگەرێن بەلاڤبوونا نەخۆشییان ل گوندان چنە؟

١-

٢-

٣-

٤-

ب دیتنا هەوە ئاکنجیێن وی گوندی ژ چ ماف دبێ بەشن؟

١-

٢-

٣-

٤-

ئەڤی دەقی بخوینە وجارەکێ د دەفتەرا خۆدا بنڤیسە:

(هەر کەسەکی مافێ ژیان وژیارەکا ئارام (تەنا) وگونجای هەیە) کو ساخلەمی وژیارەکاخۆش بۆ خۆ وخێزانا خۆ دەستەبەربکەت،
ب پەیداکرنا خواردن وجل وبەرکا وجهێ ڤەحاویانا پاك وخاوێن وچاڤدێرییا پزیشکی، پێتڤییە هەر کەسەك د دەمێ نەخۆشییێدا خزمەتگوزارییا پێتڤی بۆ بهێتە دەستەبەرکرن و د دەمێ بێکارییێدا دەولەت هەمی ئەوان پێتڤیێن ل سەری بێ بەرامبەر بۆ پەیدابکەت.

مافێ پاراستنا جەستەیی (بەدەنی) ودویربوون ژتوند وتیژیێ

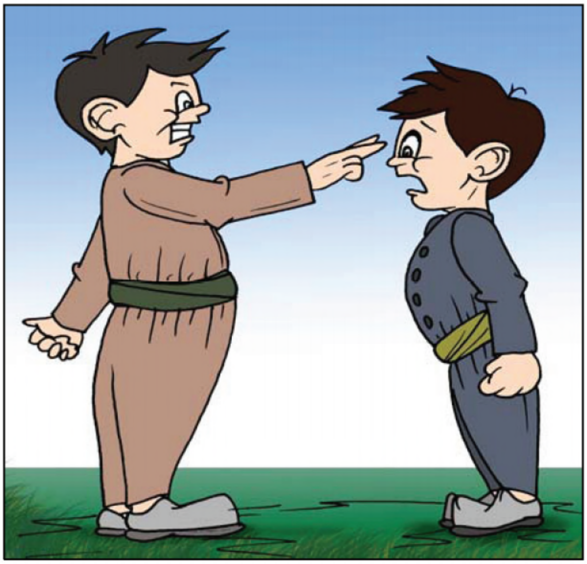

چالاكى:

پشتى هووربينييا هەرسىێ وێنەيان د ڕامايەكێ سەر توندوتيژيى جێبەجێ بكە وپاشى بەرسڤا ئەڤان پرسياران بدە:

- ئەرێ ناكۆكى (پێكنەكرن) لسەر چ بوو؟
- ئەرێ ئەو ناكۆكى چەوا هاتە چارەسەركرن.
- ب ديتنا هەوە چ جۆرە چارەسەرييەكا دى هەيە بۆ وێ ناكۆكيێ .

ڕاهێنان

نەخشێ ئاشتى و ئاسايشا من :

ئەگەر من ناكۆكى دگەل ئێكيدا هەبوو :

....

....

....

....

....

ئەز ئاشتيخوازم

ئيمزا

ڕۆژ

ئەڤى دەقى بخوينە وجارەكێ د دەفتەرا خۆدا بنڤيسە:

> دڤێت دەولەت زارۆكى ژ هەمى جۆرە بەد ڕەفتارى ولێدان وتوندوتيژيێ بپارێزيت كو ژلايێ دەيباب و سەميان وهەرل ايەكێ دى ڕووبدەت، پێتڤييە دەولەت بۆ پاراستنا زارۆكى هەر ڕێبازەكا هەژى بگريت

هەر کەسەکی بۆ هەیە ل دەمێ پێلێنانا مافێن وی سکاڵەیەکێ لسەر ئەوی کەسی یان ئەوی جهی بلند بکەت

شانۆگەری:

د قوتابخانەکێدا کۆمبوونا دەیباب وماموستایان هاتە ئەنجامدان . . دوماهی خالەك ژ بەرنامێ کۆمبوونێ ئەو بوو کو سەمیانێن زارۆکان ماف هەیە پرسیارا ئاستێ زارۆکێن خۆ ژ ماموستایێن پەیوەندیدار بکەن.

دایکەك چوو بەرامبەر یەکەم ماموستا وگۆت :

ئاستێ کورێ من یێ چەوانە ؟

ماموستای گۆت : ناڤێ وی چییە و ل پۆلا چەندێیە

دایکێ گۆت : ناڤێ وی . . . و ل پۆلا پێنجێیە.

ماموستای گۆت : ئەز ئینگلیزیێ دبێژمە وان . . گەلەکێ خرابە، ژ نهۆ دبێژمەتە ئەگەر یێ هۆسابیت ئەڤسالە دەرناچیت ! . .

پاشی ئەو دایك چوو نك ماموستایێ زمانێ عەرەبی وهەر ئەو پرسیارکر دەربارێ کورێ خۆ..

ماموستای گۆت: ب ئاشکەرا دبێژمەتە..کورێ تە نەیێ قوتابخانێیە،زۆرێ لاوازە، دەربێخە ژقوتابخانێ بلا فێری کارەکی ببیت..

ب ئەڤی جۆری هەر کەسەکێ دەربارێ زارۆکێ خۆ پرسیارکربا ئەگەر یێ باشبا ئەوان پەسن (مەدح) وسوپاسیا وی دکر، ئەوێن ژی کو رادێ پێشکەفتنا زارۆکێن وان نەیا باشبوو..ئاشکەرا لسەر زارۆکان دئاخفتن، تان دهاڤێتنێ وب سڤکی سەحدکرە وان..

گەلەك جاران ژی ژ ئەنجامی ئەوان ئاخفتن وگۆتنانـدا سـاری وسستی دکەفتە دناڤبەرا قوتابخانێ ومالێدا..دیارە مەبەست ژ کۆمبوونا دەیباب وماموستایان باشکرنا پەیوەندیێن مالێ وقوتابخانێنە.

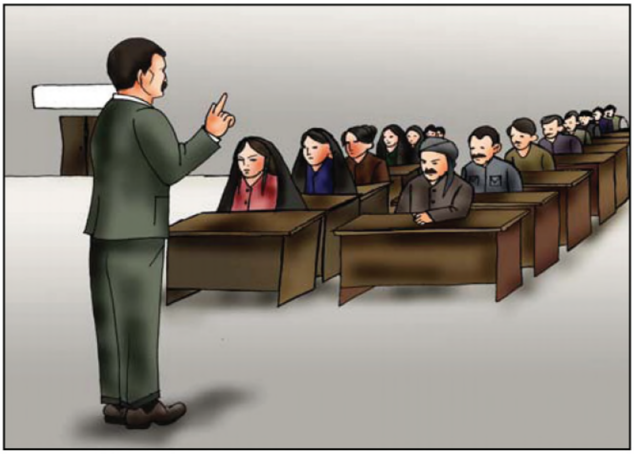

پشتی دوو ڕۆژان ژ کۆمبوونیٚ..قوتابییٚن پۆلا پیٚنجیٚ دگەل وان ژی کو ئەویٚن دوانیٚین خۆدا باشبوون سکالەیەك نڤیسی وچوونە نك ژوورا ڕیٚڤەبەریٚ قوتابخانا خۆ، ئیٚك ژ وان کو ب نوینەرییا وان هەمییان هاتبوو هەلبژارتن،

چوو لاییٚ ڕیٚڤەبەری وگۆتیٚ: مامۆستا تە هەر ژ دەستپیٚکا سالا خواندنیٚ، ل ڕۆژا ئیٚکیٚ ژ ڤەکرنا قوتابخانیٚ تە ئەم ڕیٚزکرین وچەندین شیٚرەتیٚن ب مفا تە ل مەکرن وتە د ئاخفتنیٚن خۆدا گۆت: قوتابییٚن خۆشتڤی ئەم هەوە وەك زارۆکیٚن خۆ خۆشدڤیٚن، ئەم ڕیٚزیٚ ل هەوە دگرین، دڤیٚت هوین ژی ڕیٚزیٚ ل هەڤالیٚ وکەسیٚن دی بگرن، هەر تە د ئاخفتنیٚن خۆدا گۆت:

من یەك داخوازی هەیە ژ هەوە: ئەوژی ئەوە هەر گلەییەك هەوە ژ من یان ژ هەر مامۆستایەکی هەبیت، وەرنە نك من و ب ئاشکەرا وبیٚ ترسانە بیٚژنە من.

مامۆستا نهۆ ئەم ییٚن هاتین ومە هەمییان گلەیی ژ هندەك مامۆستاییٚن وانیٚن خۆ هەنە و د ئەڤیٚ سکالیٚدا مە ڕوونکرینە کو گلەییٚن مە لسەر چنە. ئەگەر تە دڤیٚت دیٚ بۆتە خوینم ڕیٚڤەبەریٚ مە گۆت: فەرموو بخوینە.

قوتابی:

ماموّستا د كوّمبوونا دەيباب وماموّستاياندا.. كەسوكارێن مە هاتن وئامادەبوون، دەربارێ ئاستێ مە پرسيار ژ ماموّستايان كرن هندەك ژ وان قوتابييان د وانێن خوّدا د بــاش نەبوون، ماموّستايێن مە ل نك كەسوكارێن مە گەلەك ئەم سەرزەنشتكرين (لوّمەی مەكر) ولبەرچاڤێن ئەوی خەلكی هەميان ب لاوازی ودەبەنگی ناڤێ مەئينا !

ماموّستا، بابێ نەريمانێ كو نەخوێندەوارە ئەڤە دوو ڕوّژە زوّرييێ ل نەريمانێ دكەت ودبێژتێ قوتابخانێ بهێلە ونەخوينە، چونكی ماموّستای لبەرچاڤێن ئەوی خەلكی يێ گوّتی كوڕێ تەيێ لاوازە ونەيێ قوتابخانێيە.. ياچاك ئەوە قوتابخانێ بهێليت وفێری كارەكی ببيت..

ماموّستا هوين دبێژن هەمی قوتابييان جوّرە مافەكێ هەی ونابيت مافێ وی بهێتە پێلێنان: ژبەر هندێ ئەم هەمی داواكارين كو نابيت ب هيچ جوّرەكی ماموّستا مە بشكێنيت وكەسايەتييا مە بريندار بكەت پێتڤييە ڕێزی ل مافێن مە بگريت..

ڕێڤەبەری گوّتی: ئەز زوّر سوپاسييا هەوە دكەم. من گەلەك پێخوّشە هوّسا ب ڕاشكاوانە هوين لسەر مافێن خوّ سكالاّ دكەن.. هيڤيدارم ببنە نموونە بوّ هەمی قوتابييان وخويندكارێن كوردستانێ. ئەز بەلينيێ ددەمە هەوە كو ئەو جوّرە دياردە نەپەروەردەييە جارەكا دی د ئەڤێ قوتابخانێدا دووبارە نەبيت، سوپاس بوّ هەوە، فەرموون هەڕنە دپوّلێن خوّڤە وخودێ دگەل هەوەبيت.

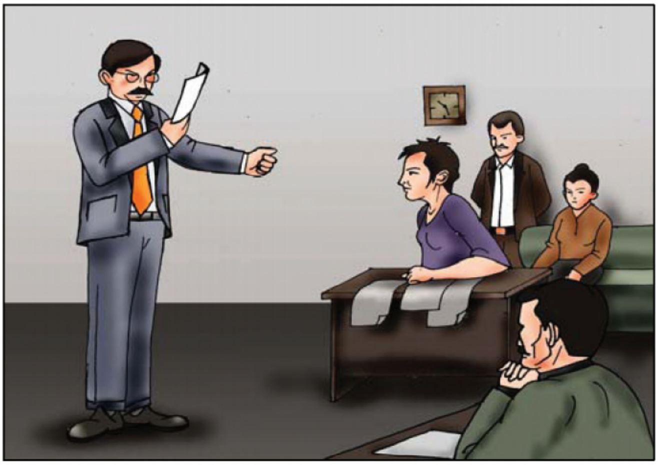

د وانا دوماهییێدا ڕێڤەبەری کۆمبوونەك دگەل ماموٚستایان گرێدا ب ڕێکێن پەروەردەیی وزانستییانە، ئەو دیاردا کرێت و چەندین دیاردێن دی یێن کرێت ونە پەروەردەیی بۆ ماموٚستایان شلوٚڤەکرن و د ئەنجامدا هەمییان بڕیاردا دیاردێن کرێت ژوان بابەتان د قوتابخانا واندا دووبارە نەبنەڤە.

ئەڤی دەقی بخوینە وجارەکێ د دفتەرا خوٚدا بنڤیسە:

(سکالاّ دڤێت ڕاشکاوانە وئاشکەرا بیت، مافێ هەر زاروٚکەکییە ئەگەر مافێ وی هاتە پێلێنان سکالاّ بدەت بێ ژ هیچ کەسەکی یان لایەنەکی بهێتە پاشڤەبرن)

من مافی وەرزشكرن وچالاكیێن هونەری هەیە

ئەڤی دەقی بخوینە وجارەكێ د دەفتەرا خۆدا بنڤیسە:

(هەر زارۆكەكی مافێ ڤەحەویانێ وبەشداریكرنێ د چالاكیێن وەرزشی وهونەری وڕەوشەنبیریدا هەیە.
بۆ ئەڤێ ژی دڤێت د هەمی تاخ وسەرجەم قوتابخانە وسەیرانگەهاندا یاریگەه وباخچە وجهێن ڤەحەویانێ بهێنە دروستكرن.)

چالاكی:

_ب دیتنا تە هەبوونا هوّلا ویّنەكیّشانیّ د قوتابخانیّدا پیّتڤییە؟

_قوتابخانا تە ئەو هوّل تیّدایە؟ بوّچ بكاردهیّت ؟

_ئەریّ هوّلا شانوّییّ د قوتابخانیّدا پیّتڤییە؟ بوّچی؟

_ئەریّ یاریگەه وكەلوپەل ویپّتڤییّن وەرزشی هەوە هەنە؟

ئەڤی دەقی بخوینە و جارەكیّ د دەفتەرا خوّدا بنڤیسە .

هەر قوتابییەكی مافیّ خوّ هەیە بەشدارییّ د چالاكییّن وەرزشی وهونەری وچالاكییّن جوّرا وجوّر د قوتابخانیّدا بكەت .
ژ بەر هندیّ پیّتڤییە جهیّ گونجای بوّ چالاكییّن جوّرا وجوّر د قوتابخانیّدا بهیّتە دابینكرن تا ماموّستا بشیّت وەك یەك بەشدارییّ ب قوتابییان بكەت د چالاكییاندا .

مافێ منه د ژینگەهەکا خاوێندا بژیم

تو حەزدکەی تاخێ تە وەکی کیژ ئەڤان هەردوو وێنان بیت؟

چیرۆك:

ئازاد و هەكار و سیروان ، سێ هەڤاڵن خەڵكی گوندەكینە ل بنارێ كۆمەڵە چیایێن جواندا .... ئەڤ سێ قوتابییە ئەندامێن گرۆپێ پاراستنا ژینگەهێنە ل قوتابخانا گوندێ خۆ. گەلەك جاران دچنە دارستانا پەناگەها گوندی .

رۆژەكێ هەكاری بەیار دیت لسەر كانیا ناڤ دارستانێ، داڤێن دانایین ....

هەكار چوو نێزیك بەیاری وپرسیار ژێكر :

بەیار: ئەڤ داڤە تە بۆچ دانایینە ؟

بەیار ب توورەییڤە گۆت : تو ل ڤێرە چ دكەی ؟ هەرە .

هەكار هاتە نك هەڤاڵێن خۆ و بۆ وان ڤەگێراڤە ... هەمیان گۆت ئەو تەقەیا ئەوێ رۆژێ مەبهیستی بەیار بوویە، هەر ئەو بوویە .... .

هەرسێ هەڤاڵان بڕیاردا ، نێچیرا وی تێكبدەن .... هەمی رۆژان نێزیكی كانیێ دبوون و ب ستران ودەنگە دەنگێ نە دهێلان كەو وچووچك بچنە سەر ئاڤێ وئێڤاری ڤەدگەڕیانەڤە، رۆژەكێ د دەمێ ڤەگەڕیانێدا، سیروانی كۆترەكا برینداردیت كو نەدشیا بفڕیت .... ئەوی كۆتر گرت، سەحكرێ شاپەڕێ وێ شكەست بوو .... .

برینا وێ پاك كروب بەنیشتێ تالێ دار بەنێ تیمارکر و ئینا مالێ، دقەفەسەکێدا هێلینەکا نەرم بۆ چێکر، پشتی دوو حەفتییان خزمەتا وێ کری چاك بووڤە.

پاشی هەرسێ هەڤالان بریاردا ئەوێ کۆترێ .....

(بلا هەر کەسەك ب خۆ ئەڤێ چیرۆکێ تەواو بکەت) .

چالاکی :

– سیروان و هەڤالێن خۆ د کیژ گرۆپێ قوتابخانا خۆدا بەشداربیبوون؟

– ئەرێ تە چ بۆچوون هەیە بەرامبەر بەیاری، کو زۆر جاران نێچیرا باڵندان دکەت؟

– تە دڤێت چ بێژییە بەیاری ؟

– هەلۆێستی ئازاد و هەڤالێن وی بەرامبەر نێچیری یێ چەوانە ؟

– ئەرێ د هەیڤا ئادارێدا تە بەشداری د دار چاندنێدا کرییە ؟

ئەرکێ مالێ :

ل مالێ ب هاریکارییا دەیبابێن خۆ بەرسڤا ئەڤان پرسیاران د دفتەرا خۆدا بنڤیسە:

١– گرنگییا ژینگەهێ چییە؟ ئەرکێ مە هەمییان بۆ پاراستنا وێ چییە ؟

٢– چەوا و ب چ شێوە ژینگەها تاخێ خۆ وقوتابخانا خۆ وبازێرێ خۆ پاقژ دێ پارێزی؟

ئەڤی دەقی بخوینە وجارەکێ د دەفتەرا خۆدا بنڤیسە:

هەر مرۆڤەکی مافێ خۆ هەیە د ژینگەهەکا پاك و خاوێندا بژیت وبەرپرسە ژ پاراستنا وێ، بۆ هیچ کەسەکی یان لایەنەکی نینە ژینگەهێ پیسبکەت

مرۆڤ دڤێت ئازادانە بیروڕاییێت خۆ دەرببڕیت

چالاکی :

مامۆستا:

قوتابییێن خۆشتڤی، هەر ئێك پارچە كاغەزەكێ بەرهەڤبكەن وبیروڕاییێت خۆ دەربارەی شێواز وڕەفتارا من دگەل هەوە بنڤیسن، ب مەرجەكی كەس ناڤێ خۆ نە نڤیسیت .

ئەركێ مال :

ب هاریكاریا دەیبابێن خۆ، چیرۆكەكا كورت سەبارەت ئێك ژ ڤان دوو بابەتان بنڤیسە:

١- ئازادییا ڕادەربڕینێ .

٢- پێلێنانا ڕادەربڕینێ .

ئەڤی دەقی بخوینە وجارەكێ د دەفتەرا خۆدا بنڤیسە:

هەر مرۆڤەكی ماڤێ ئازادییا دەربڕینێ هەیە، ئانكو یێ ئازادە دڕاو بۆچوونێن خۆدا، هەروەسا ماڤێ هندێ هەیە بیروڕاییێن خۆ ب ئازادی بەلاڤبكەت.

مافێ کارکرنێ هەتا ژییەکێ دیارکری

کاردکەت ، لەوا ژ مافێ خواندنێ یێ بێ بەشە

ژبەر هەژارییێ کاردکەت، لەوا ژ مافێ خواندنێ یێ بێ بەشە

چالاكى :

- دیتنا (ڕەئیا) تە چییە بەرامبەر ئەڤان هەردوو وێنان؟
- ب دیتنا تە، بۆچی ئەڤ زارۆكە كاردكەت؟
- ئەریٚ دبیت زارۆك د ڤی ژیدا كاربكەن؟
- كی بەرپرسە ژ دابینكرنا ژیان وژیارەكا گونجای بۆ زارۆكان؟
- چ بهێتە كرن ل پێناڤ كاركرنا زارۆكان بهێتە قەدەغەكرن؟

ئەڤان دەقان بخوینە وجارەكیٚ د دەفتەرا خۆدا بنڤیسە :

هەر زارۆكەكی ماف هەیە ژیان وژیارەكا گونجای بۆ بهێتە دابینكرن، هەروەسا ماڤێ وییە هەتا ژییەكیٚ دیاركری كارنەكەت.
ماڤێ زارۆكییە ژ چەوساندنا ئابووری بهێتە پاراستن، هەروەسا نابیت كارەكی بكەت كو ببیتە ڕێگر وكۆسپ د ڕێكا فێربوونێدا، یان زیانیٚ ب ساخلەمی وگەشەیا جەستەیی (بەدەنی) وژیری بگەهینیت..

بێگـــــاریی (زباره)

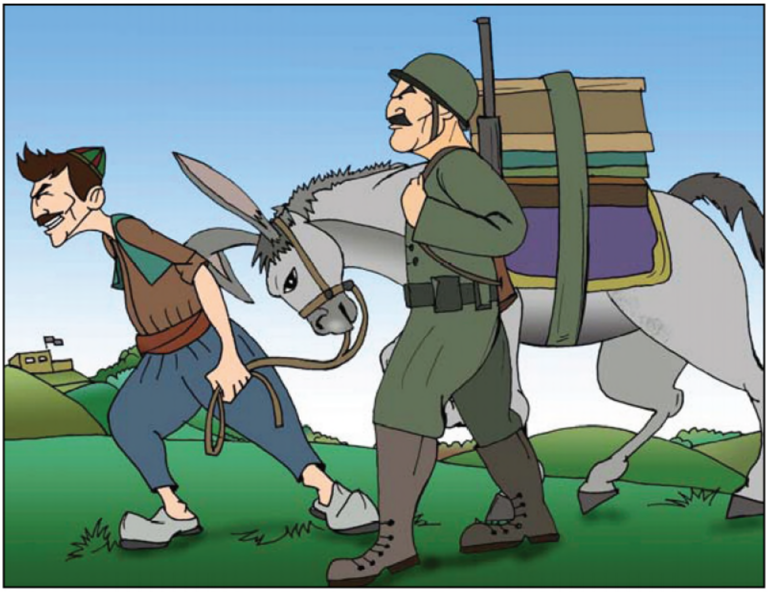

چیرۆك:

د ڕۆژەكا بهارێدا، مامۆستای قوتـابیێن خـۆ برنـە سـەیرانێ ل دەرڤـە ...... د وی دەمیدا كۆمەكا سەرباز وچەند زەلاًمان ب هەسپڤە بەرەڤ سەربازگەهێ دچوون.

مامۆستای ئەڤ دیمەنە ب دەرفەت زانی و ئەڤ پرسیارە ژ قوتابییان كرن.

– ئەو كینە و كیڤە دچن ؟

قوتابییەكی بەرسڤدا : سەرباز وكۆمەكا خەلكینـە ژ خـەلكێ ئـەوی گونـدی، چـەك وتـەقـەمـەنی بۆ ئەوی سەربازگەهی دبەن.

مامۆستا: ئەرێ هوین كەسەكێ ژ وان دنیاسن؟

قوتابییەك: ئەڤە بابێ منە.

قوتابییەكێ دی: ئەڤە برایێ منە.

مامۆستا: ئەرێ ب كرێ ئەڤی كاری دكەن؟

قوتابییەك: نەخێر .. هەر دەمەكی بار وان هەبیت بێگاریێ (زبارە) پێ دكەن.

مامۆستا:

- باشە ژلایێ هەوەڤە دگونجیت بێگاری ب مرۆڤی بهێتە كرن؟
- ئەرێ ب دیتنا تە چێدبیت بێگاری ب مرۆڤی بهێتە كرن؟
  - بێگاری چییە؟ چەند نموونان لسەر بینە.
  - ئەرێ تو حەز دكەی بێگاریێ ب تە بكەن؟
  - ئەرێ د قوتابخانادا بێگاری هەیە؟

ئەڤی دەقی بخوینە وجارەكێ د دەفتەرا خۆدا بنڤیسە:

- هەر كەسەكێ بێ جودایی مافێ وەرگرتنا كرێیا كارێ خۆ هەیە.
- هەر كەسەك كارەكی بكەت مافێ وەرگرتنا كرێیەكا ڕەوا وگونجای هەیە. دڤێت ئەو كرێ ژیانەكا هەژی ولەبار (گونجای) بۆ دەستەبەر بكەت. بۆ كەسێ نینە بێگاریێ ب ئیكی دی بكەت.

چیرۆکا نڤــــــــــار

نڤار قوتابییەکێ زیرەکێ پۆلا پێنجێیە، هەر سالێ دەرچوویێ ئێکێیە، ئەڤ قوتابییە د زکماکدا یێ ب چاڤەکییە، رۆژەکێ هـەڤالێن وی پرسـیار ژێکـر : نڤـار تـو یـێ ب چاڤەکی چەوا هندەیێ زیرەکی؟

نڤـاری بەرسـڤدا و گـۆت: هـەڤالێن مـن شـیانێن مرۆڤـی گەلـەك ژ چـاڤ ودەسـتان مەزنترن ... لەوا ژ دەستدانا ئەندامەکی ژ ئەندامێن لەشی ژ شیانێن بـیر و هۆشـیێ مرۆڤی کێم ناکـەت، نابیـت هـیچ کەسـەکێ کێمئەنـدام دلۆڤـانییێ ب خـۆدا ببـەت و شەرم ژ کێمئەندامییا خۆ بکەت، بەلکو دڤێت شـەرم ژ بـیێ شـیانێن خـۆ بەرامبـەر ژیان و ئەرکان بکەین.

پاشی هەڤالێن نڤاری زۆر سوپاسییا شیان و رێنماییێن ویکر .

راهێنان:

١- ئەریێ ژیرییا (زیرەکی) مرۆڤی پەیوەندی ب کێمئەندامییێڤە هەیە؟

٢- ئەریێ مرۆڤێ کێمئەندام هەمان مافێ مرۆڤێ ئاسایی هەیە؟

٣- هەلۆێستێ تە بەرامبەر مرۆڤی کێمئەندام یێ چەوانە؟

ئەڤی دەقی بخوینە وجارەکێ د دەفتەرا خۆدا بنڤیسە:

شیانێن هۆشی وژیرییا مرۆڤی نە دگرێداینە ب کێمئەندمییێڤە، کێمئەندامان هەمان مافێ مرۆڤێ ئاسایی هەیە..

مافێ خواندنێ

د وانا چوارێدا مامۆستای گۆته قوتابییان، د هندەك دەڤەرێن وەلاتێ مەدا زارۆك ژ مافێ خواندنێ بێ بەشن، ئەرێ هوین دشێن بەحسێ هۆكارێن ئەڤێ بێ بەشیێ بكەن؟

سایە: دەولەتێ قوتابخانێن گەلەك گوندان دروست نەكرینە، لەوا زارۆك بێ بەشن ژ خواندنێ.

ئەلند : ل هندەك دەڤەران شەڕی قوتابخانە وێرانكرینە وزارۆك نە وێرن بچن بخوینن.

گۆڤەند: ب ئەگەری خرابیا بارێ ئابووری، خێزان نەچار دبن كو كاری ب زارۆكان بكەن.

مامۆستا: ئەوێن هەوە گۆتین هەمی ڕاستن، ئەگەرێن دی ژی هەنە، وەك هندەك ژ بابان هێشتا وان باوەری ب خواندنێ نینە و ب زۆری زارۆكێن خۆ ژ خواندنێ دەردهینن، یان هەر نادانن بەر خواندنێ .

پاشی مامۆستای گۆت: ئەری ب دیتنا هەوە چارەسەری چییە؟

-١

-٢

-٣

-٤

ئەڤان دەقان بخوینە وچارەكێ د دەفتەرا خۆدا بنڤیسە:

(دڤێت هەر زارۆكەكی مافێ خواندنێ بۆ بهێتە دابینكرن و ب هیچ جۆرەكی ژێ نەهێتە ستاندن.

هەر كەسەكێ مافێ فێربوونێ هەیە ودڤێت ب كێمی قۆناغا بنەڕەت یا خواندنێ خۆرایی (هەروە) و تەوزیمی (پێگیری) بیت.

ڕێزگرتنا مافێ هەڤدوو و نەپێلێنانا وی

جەه/ شانۆیا قوتابخانەیەکێ.

قوتابی د هۆلێدا بەرامبەر شانۆیێ دڕوینن.

هندەك قوتابی لسەر شانۆیێ ب ناڤێ گیانداران بڤی ڕەنگی شانۆگەرییەکێ پێشکێش دکەن:

شێر: ژ نهۆ پێڤە پێتڤییە ڕێزێ ل مافێ هەڤدوو بگرین .... نابیت هیچ گیاندارەکێ گۆشتخۆر پێ ل مافێ گیاندارێن بچووك بنیت.

پلنگ: ئەی شێر ئەو ئاخفتنێن تە سەرپێچیا داب و نەریتێن گۆشتخۆرانن.

هەروەسا بوویە گۆشتخۆر نێچیرا گیاندارێن بچووك دکەن وەك ئاسك (خەزال) وگەلەکێن دی ژ گیانەوەرێن بچووك، دا بشێن ژیانا خۆ دابین بکەن.

ئەز ب ناڤێ سەرجەم گۆشتخۆران داخوازیێ ژ تە دکەم ژ ئەڤێ بڕیارێ لێڤە ببی!

گورگ: ئەگەر وەسابیت .... هەمی گیاندارێن بچووك هوین دێ سەربەرزکەن و داب ونەریت دێ تێکچن وژیارامە نامینیت ودەستێ خۆ بکەینە هەر گیاندارەکی دێ هەوارکەت وبێژیت : ئەڤە دێ مافێ من پێلێنیت !!

سەگ ڕادبیت ودبێژیت: جەنابێ شێری ب خۆ ژ تەخا گۆشتخۆرانە، ئێدی ئەز نزانم بۆ بەحسێ تشتەکی دێ کەت کۆ زیانا وی و تەخاوی تێدایە؟!.. پاشی دبێژیت: بلا نهۆ دۆرا جەنابێ ڕویڤی بیت، کارناسێ کۆمەلایەتی دا ئەڤێ کێشی ئێکلاکەت.

ڕویڤی .... دچیتە پشت میگرۆفۆنێ ودبێژیت.

ڕێز گرتنا مافێ هەڤدوو و نەپێلێنانا وی

ڕێزداران... مەزنە کۆمەڵناس دبینن گیاندار ل دویڤ جهێ جوگرافیێ وان د جیهانێدا، د پێکهاتا لەشیدا جیاوازن ... وەسا دبینن پەروەردەبوونا ئەورووپییەکان جیاوازە ژ پەروەردەبوونا ئەفریقییەکان!

ئەورووپییە گۆشتخۆران ب مەزنێن گیاندارێن دی دهێنە هژمارتن ...

ڕاگەهاند مافێ گیانداران بڤی شێوەی کو شێر دخوازیت بەرۆڤاژی مافێ گۆشتخۆرانە!...

ئەز وەسا دبینم ئاخافتنێن جەنابێ شێری دوور نینە ببنە ئەگەرێ سەر تێچوونێ!

هەکۆ ڕویڤی ئاخفتنا خۆ ب دو ماهی دئینیت ... شێر دچیتە پشت میگرۆفۆنێ و ب سڤکی دوماهیێ ب ئاخفتنێن ڕویڤی دئینیت و دبێژیت:

ئەز گەلەك باش دزانم ئەز چ دبێژم! هەرگیز (چ جاران) ئەز خۆ کێم ناکەم و بۆ کەسێ من خۆ نەچەماندییە و ئەز خۆ ناچەمینم!...

پاشی دبێژیت: ئەز هەوە دڵنیا (پشتڕاست) دکەم ئەو ئاخفتنێن من هەوە ژ کار نائێخن، هوین لسەر ڕەوشتێ خۆ بەردەوام بن ... ئەو ئاخفتن هێشتا نەبووینە یاسا! هیچ گیاندارەك نەشێت ب بیانوویا (هێجەت) وان ئاخفتنێن من داب ونەریتێن گۆشتخۆران تێکبدەن!

درێژیێ ب ئاخفتنا خۆ ددەت ودبێژیت: ئەگەر ئەو ئاخفتنێن من ببنە یاسا ژی هەر لسەر دەستووریێ خۆ بەردەوام بن ... دڤیت بزانن.. د یاسایێن نڤیسیدا بەندەك هەیە دبێژیت!

(پاراستنا بەرژەوەندییا مافێ هەمی گۆشتخۆران ب هەر جۆرەکێ پێتڤی بیت بهێتە کرن) هندەك کار دهێنە دناڤدا، دگەل یاسایا نڤیسیدا جووتن ... لێ بەرۆڤاژی یاسایێن نەنڤیسینە: د دەمەکێ هۆسادا دبیت دەولەت پەنایێ ببەتە

بەر یاسا نڤیسی، بۆ نموونە: یاسا نڤیسی مافێ مانگگرتن و خۆبیشاندانێ دایە ...
لێ ل دویڤ یاسا نەنڤیسی پۆلیس دێ بەربنێ وژێکڤەکەن وبەلاڤکەن.
نهۆ ب من باشە ئەز بێژمە هەوە بۆچی مافێ گشتیێ گیانداران مە ڕاگەهاند!..
وەکی هوین دزانن، ل دەمەکی ب ناڤێ گشت گیانداران یاسایەك هاتە پەسەندکرن وڕاگەهاندن . هەرچەندە ئەو یاسایەکا گشتی بوو، لێ گۆشتنەخۆران بۆ مفایێ خۆ شلۆڤەکر وئەم ب دژی مافێن خۆ دانایین!..
ئەم نەشیان نە وێ یاسایێ بگوهۆڕین نە هەلوەشینین، ژبەر هندێ ل دژی ئەوی کاری وان، ب گشتی مە مافێ گیانداران ڕاگەهاند ..
ئەم ژ ڕوییێ زانستیڤە ڕێزێ ل یاسایان دگرین و ب ڕاستی وان دزانین ...
لێ دکردە وەدا ئەم بۆ مفایێ خۆ شلۆڤە دکەین!..
ل دوماهیێ دبێژیت: ئەڤەیە شێوێ مافێ گشتی .. ب هەوە پەسەندە یان نە؟
... ژبەر کو تەخا گۆشتخۆران پەسەند کربوو، پێتڤی ب ڕاوەرگرتنا وان نەبوو، پاشی قازەك ب نوینەرییا قولونگ و وەردەك و مریشکان دهێت و دبێژیت: من گلەیی (گازندە) ژ ڕویڤی هەنە تا نهۆ چەند جاران ئەم ڕێکەفتین کەس مافێ کەسێ پێلێنەنیت، ئەو ژی هەر خۆ دهاڤێژیتە مە ومە دخۆت!..
شێر: ئەڤ ئاخفتنە نەیا بەرئاقلە! هوین باڵدارن و دفڕن، ئێدی چەوا ڕویڤی دشێت هەوە بگریت وبخۆت!...
قاز: خۆ ئەم هەمی گاڤا ل ئاسمانی نینین .
شێر: هەکۆ هوین داد دەن لسەر ئاڤێ هوین دگەریێن، ڕویڤی نەیێ مەلەڤانە هەتا دناڤ ئاڤێدا خۆب ب هاڤێژتە هەوە!
قاز توورە دبیت و دبێژیت: هوین وەك پارێزەرێ ڕویڤی دئاخڤن!.. ب ئاخفتنا هەوە، ئەم دناڤ هەوایدا یان دناڤ ئاڤێدا دێ هێکان کەین و چ جاران نائێینە سەر ئەردێ هشك!
ڕویڤی ب زمان دهێت و دبێژیت:

نەخێر مە ئەو خۆشدڤێن ... ئەم بۆ بالیفکان حەز ژ پەرێن وان دکەین، هەکۆ ئەم دچین داخوازییێ ژێ دکەین، ئەو درەڤن وهاریکارییا مە ناکەن !

شێر: ڤێجا هوین دهەڤدوو گەهشتن ... بلا ئەو بەلێینێ بدەن پەران بدەنە هەوە هوین ژی بەلێنبێ بدەن هەر بالندەکی جارەکێ پەران دێ ژێڤەکەن ... ڕویڤی دگرنژیت و قاز ئەوێ فۆرمێ پەسەند دکەت و دچیت ...

بەران ب نوینەرییا پەز وبزنی دهێتە ژوور ودبێژیت !

ئەم دگەل گورگادا دۆستایەتییێ دکەین ... ئەو دۆستایەتییێ نزانن !

شێر: ئەو گۆشتخۆرن وهوین گیاخۆرن، ئێدی بۆچی ناڤبەرا هەوە یا باش نینە ! ؟..

بەران: ئەوان تەماعکارییا د گۆشتێ مەدا هەی .

گورگ دەنگ دکەت و دبێژیت:

بەرۆڤاژی، ئەو زۆردارییێ ل مە دکەن !

ل چیا ژی ژ مەڤە نابن ! شڤانێ دگەل وان، ب سەگ و تڤەنگان نێچیرا مە دکەن ومە دکوژن ! ل زڤستانێ کەڤلەکێ گەرم دبەر وان دایە: ئەم داخوازییا کەڤلەکی ژێ دکەین ل پێناڤ ژ سەرمادا ڕەق نەبین، ئەو ژی شڤان وسەگان بەرددەنە مە.

شێر: ب ڕاستی ئەڤە نەدادوەرییە، هەر پەزەکێ (میە و بزن) کەڤلەکی ژێڤەکەن .... بڕیار دهێتە دان وبەران فۆرمێ پەسەند دکەت ودچیت ..

پاشی نوێنەرێ تیرا مەیمینکان دهێتە ژوور ودبێژیت:

ئەڤ فۆرمە ل نك من نەیا دروستە ! وەسا یا هاتییە سازکرن هەر وەکی جاران زۆردار لاوازی بخۆت !

شێر: تو چەوان وەدبێژی؟ ئەڤ فۆرمە جهێ ڕەخنێ نینە !

فۆرمەکا ڕاست ودروستە !

مەیمینك : ب بڕیارا کێ؟ بڕیارا زۆرداران ! ! دڤێت ئەڤ فۆرمە ب جۆرەکێ وەسا بهێتە سازکرن ... نەبیتە بەندك بۆ خندقاندنا لاوازان !

پلنگی هەکۆ ئەڤ ئاخفتنە بهبستین .. ڤیا ل دویڤ یاسایا نەنڤیسی خۆ بهاڤێژتێ و پرت پرت بکەت .. مەیمینك بلەز ب بازەکێ دچیتە سەر دارەکا بلندا نێزیك وان.

گورگ دبێژیتە ڕویڤی: هەرە بینەڤە، کارێ مە دێ تێکدەت، ئەگەر نەهاتەڤە، ب ئاخفتنێڤە مژیلکە هەتا پۆلیسێن دژی خۆ پیشاندنێ دگەهنە ڤێرە.

ڕویڤی دچیتە بن ئەوێ دارێ ودبێژیت: ڕێزدار وەرە خوارێ دا دوو ئاخفتنان دگەل هەڤدوو بکەین.

مەیمینك: ڕێزدار نینم و نائێمە خوارێ، ئەز ژمێژە تە دنیاسم! !...

د وی دەمیدا پۆلیسێن دژی خۆپیشاندانێ دگەهنە وی جهی، ئەوێ دارێ ددەنە بەر دەمانجێن گازێ .. مەیمینك گێژ نابیت و ناکەڤیتە خوارێ..

ڤێجا دەست دکەن ب برژاندنا (ڕەشاندنا) ماددێ تیفکلە مۆزێ.. هەکۆ مەیمینکێ لسەر دارێ ئەو دیتین بازدا سەر لقێ دارەکا دی...

مەیمینکێ هند خۆ هاڤێتە سەر ئەڤێ دارێ وئەوێ دارێ هەتا وەلێ دهێت بنێ ئەوان داران پڕ دبیت ژ گازو لینجێ (نویسەك) ودبیتە تەحسوك .. گۆشتخۆر ب خۆگێژ دبن وتەحسن ودکەڤن.

پاشی مامۆستا دبێژیتە قوتابییان:

بێگومان ئەڤێ شانۆگەریێ سۆز وبەزەیی (دلۆڤانی) وهەستێ مە هژاند.

ئـەز نهـۆ دێ هنـدەك پرسـیاران ژ هەوەكـەم ... ئـەز دبینـم باشـە ئەگـەر هـوین پرسیاران لنك خۆ بنڤیسن، ل مالێ ل گەل كەسوكارێن خۆ و ل گەل هەر كەسـەكی كو باش بزانیت، بەرسـڤێن ئـەڤان پرسـیاران ئامـادە بكـەن و پاشـی هەكـە هـەوە بەرسڤێن خۆ ئینانەڤە.... هەر ئێك یان نوینەرێ هەر گرۆپەكی دێ هێت وبەرامبەر قوتابییان بەرسڤێن خۆ خوینیت .

چالاكی

- بۆچی شێری یاسا مافێ گیانداران ب گشتی ڕاگەهاند؟
- ئەرێ تە بهیستتیە یاسایەك ب ناڤێ مافێ مرۆڤ هەبیت؟
- ئەرێ تو دشێی ب ڕێكا خێزانا خۆ وكەسێن دی هندەك ژ بەندێن مافێ مرۆڤ بێژی؟
- ب دیتنا تە نێچیرا باڵندان وگیاندارێن دی پێلێنانا مافێ ژیانێ نینە؟
- تو وەك قوتابییەك، هەست دكەی هندەك مافێ قوتابی دقوتابخاناندا دهێتە پێلێنان؟ چەند نموونان دزانی بێژە.
- دەمێ كو تو یێ ب هێزی چێدبیت مافێ هەڤاڵەكێ خۆ یێ لاواز پێلێبنی؟
- ب دیتنا تە ئەرێ دگونجیت كەسێن جودا جودا پێكڤە ب ئاشتی وئاسوودەیی، دوور ژ توند و تیژیێ بژین؟